115 SVALE-QVITTER.

Saima n:o 28 11.VII 1844

Herrlig var den blåa,
Rikt kristallbeprydda
Boningen i neckens ri-ke;
Kommer kall och kulen höst,
Flyr jag åter dit,
Flyr jag dit!

Men när köld och gråa
Dimmor äro flydda,
Hviskar kärleken: nu vi-ke
Vintersömn ur svalans bröst;
Och då far jag hit,
Far jag hit!

S. R.

116 BREF FRÅN EN RESA.

Saima n:o 28 11.VII 1844

Min väg förde mig fyra tiotal mil tvärsöfver landet. Jag såg något af dess både poëtiska och prosaiska natur, och jag bekänner, att jag förr hade nog af den förra än af den sednare.

Att resa är en herrlig sak. Men att resa med håll- gästgifvare- och reservskjuts, det är dock knappt att resa. Färdas man på de större stråkvägarne i vårt kära fädernesland, åker i vagn och består sig en säker kusk – må så vara. Men tråkar man fram på de mindre besökta, njute då af en resas behag, hvem som förmår.

Du kommer till en station. Ljusgula linluggar titta på dig ur hvarje glugg, luta till hvarje smutsig fönsterruta. Ett par hundar – handskhundar kallas de för skinnets framtida bestämmelse – äro likväl de enda, som mottaga dig. Vänta, för att pröfva den fosterländska långsamheten, tio eller tjugu minuter, så stå kanske ett halft dussin män och qvinnor redan i förstugan, gapande med öppen mun, och mellan dem tränges ett dussin barn i naturlig, fordom hvitgrå oskuldsdrägt, med en karta laverad öfver ansigtets friska bruna grund, om det är sommar, öfver en blekgul på den mörka vinterdagen. Ingen frågar dig, hvad du har att begära; ingen ger sig mödan gissa, att en häst till nästa station är det enda du önskar; ingen rör en fot för att närma sig eller ett finger för att hjelpa till vid den medförda hästens afsadling; ingen vidrör mössan till en helsning, knappt två mumla ett oartikuleradt ljud till svar på ditt aldra vänligaste »goddag.» Du menar, att en vacker sommardag folket skulle vara ute på fältet. Ja under skörden lärer väl så vara, men deremellan finnas de alla tider i pörtet, som bjuder jemn stekvärme.

Fråga nu om hästar finnas, få i långsträckta toner det svar, att de äro »der borta i hagen,» och gå in i gästrummet i den förhoppning, att man verkeligen är sinnad hemta dig någon af dem. Då inträder först en matrona, hvilken du kan anse för värdinna i huset. Efter henne följa kanske ett par män, ja om lyckan vill dig väl hela skaran, män, qvinnor och barn. Nu lösas anförerskans tungas band. Hon frågar: »hvarifrån Herrn kunde vara? hvart han skall resa? hvad der att göra? hvilket

embete han förer?» Och om du i ditt sällskap medförer någon, som hvarken är hustru, eller son eller dotter, så göras för dennes räkning samma frågor. Är denna någon öfvermage, så får du berätta, »hvar hans far och mor finnes? hvad fadren är? om han har flera barn? hvarföre denna någon reser med dig? huru gammal han är» o. s. v. i oändlighet. Du begagnar ett uppehåll att sjelf göra en fråga, den enda för dig vigtiga: om hästen kommer snart? och får till svar, att man just nu går för att afhemta den. Dermed kan dock dröja en god stund, tills den afhemtande hunnit vederbörligen ajustera sig, medtaga salt och korn, för att fånga hästen, och en respektabel smörgås, för att derunder förnöja sin egen alltid längtande mage.

Vill du nu fördrifva den långa väntan på annat manér än ett lexikon, så står det dig fritt att njuta af den sköna naturen, om nemligen denna fått det infallet att infinna sig vid gästgifvaregården. Om icke, så afvisa det goda folket, studera i dagboken och gästgifveriförordningarne och spara detta nöje för färden, då denna förr eller sednare blir möjlig. Men det är sannt, skjutskarlen, som uppsökt hästen, har icke blifvit delaktig af de lemnade upplysningarne. Innan du kommit två verst från gästgifvaregården börjar han: »hvarifrån är herrn? och fortsätter enträget hela den ofvan citerade lexan igenom. Har du äntligen tillfredsställt äfven hans nyfikenhet och i ro ser dig kring, hvad är det väl du då får se? Jo skogbevuxna berg, skogbevuxna dälder, skogbevuxna uddar och öar, omflutna af ödsliga mörka sjöar, detsamma, som du såg i går och i förrgår, under sista hållet, på det nästa, detsamma alltid och oupphörligt. Detta är den sköna naturen, och så njutes den på en resa, under ljudet af piskslängarne. Ditt af njutningen mättade sinne får du uppfriska på nästa gästgifvaregård under samma angenäma väntan och samma intagande samtal som på den sednaste.

Kommer man efter allt detta till vestra delen af landet, så blifva dess prosaiskt platta men odlade slätter ett verkligt paradis. Skogsdungar, äng och åker, det är dock någon omvexling. På vägarne synes rörelse af plankor, näfver, kol, tjära forslande almoge; karlarne helsa belefvadt, qvinnorna göra sin nigning; båda könens utseende af förändradt. I de eljest illa beryktade socknarne, Kuortane, Lappo m. fl. har folket till större del förlorat den finska typen. Man ser hos karlarne sydländskt mörka ögon, svart stundom lockigt hår, krokig näsa, och qvinnorna få en rakare, finare tecknad profil, och man påminnes, att den hvita och röda färgen tillhör könet. I allas skick finnes rörelse och lif. Sällan träffas på gästgifvaregårdarne någon karl i huset. Qvinnor och pojkar sörja för häst utan all tillsägelse, så att vanligen någon af dem är i rörelse för att afhemta den, redan förrän den resande kommer in på gården. Värdinnan öppnar dörren till gästrummet, rättar hvad der händelsevis kan vara i oordning, är snabb med hvad den resande reqvirerar – och gör dervid inga frågor. Stugor och med dem snygghet hafva efterträdt pörtena och snusket.

Du reser dock så behagligare. Odlingen, rörligheten, de täta vackra byarne glädja den tänkande menniskan. Åarnes stränder äro till och med täcka. Men blott här och der en kulle afbryter den enformiga plattheten, och sandmoar med deras små tallar ofta nog de odlade bygderna. Vatten der du endast nu och då en smal strimma. Du lärer dig längta efter berg och sjöar.

För dig din väg genom de nämnda socknarne och deras grannsocknar i mellersta delen af Vasa län, så kan du öppna samtal med att fråga den tigande skjutsgossen eller flickan: »huru många dråpslag, som skett i församlingen under årets lopp»? Deras tal kan blifva från två till

halfva dussinet. På vidare förfrågan kan du få höra någon historia såsom denna:

»Matti var en man, som redan engång varit anklagad för dråp. Han hade gammalt agg till Jucka, ty den flicka, till hvilken äfven han friat, hade gifvit denne företrädet. I kanske mången strid hade han äfven blifvit den underlägsne. Sådant fordrade hämd. På ett gästabud, der den sednare var bjuden, infann sig den förre okallad. Han väcker gräl och slagsmål. Med sin för detta ändamål medförda piska, som genom en knopp af koppar på skaftet blir ett fruktansvärdt vapen, ansätter han sin motpart. Denne som vet, att det kan gälla, hans lif, tillgriper en yxa, och det dödliga hugget susar in i angriparens venstra skuldra. Han faller utan ett ljud. Vid undersökning fann man i hans barm en knif och en laddad pissol.»

Dylika strider med lika utgång äro här vanliga. Äfven stölder begås, eller egentligare röfvarbragder, dock af vissa fribytare, hvilka knappt någon vågar anklaga, om icke hopp är, att lifstids fängelse skall befria anklagaren från deras alldrig uteblifvande hämnd. De infinna sig i en by, bemäktiga sig jernaxeln från kärrorna eller strängerna från slädorna, de hugga upp en boddör eller taga ett får ur fähuset, förvandla sedan jernet till bränvin och göra sig ett par goda dagar af detta och af de eröfrade matvarorna. Kanske har den beröfvade hört slaget af yxan, någon af grannarne sett rofvet bortsläpas, men alla veta att yxan är ett dödande vapen i en sådans hand, och den allmänna bondtron är åtminstone i dessa trakter den, att lag och domstol icke äro till för att bestraffa brottet. Säkert är äfven, att fribytarenas antal skulle växa de fredliga invånarena öfver hufvudet, om icke någon bland dessa retad af misshandlingar nu och då skulle gripa bödeln i handtverket. Derföre finnas så många exempel, att byalag och hela församlingar inlemnat förböner för dråpare. Ty desse hafva i deras tanka befriat deras samhälle från ett ondt, mot hvilket lagen visat sig vanmäktig att skydda dem.

Oaktadt detta kan likväl en resande af ståndspersonsklassen med fullkomlig trygghet genomresa dessa trakter. Lättare fölorar han i Savolaks sin piske eller någon rem från sina seldon. Kanske hålla fribytarena före, att en herreman icke kan skrämmas från lagligt tilltal, och att han inför rätta är en farligare motpart än en bonde. Ty domare och advokater och advokatfiskaler äro i deras mening också herrar.

Pietismen har äfven i dessa landsändar åtagit sig kyrkans affärer och uträttat godt. Bönderne säga: »i den byn finnes nu endast stilla folk, ty de äro alla omvände». Kyrkan utom pietismen har således lika litet kunnat verka omvändelsen, som lagen utan mellankomst, af egenhandsrätt förmått minska missdådarenas antal. Att detta likväl skulle tilltagit sedan dödsstraffets afkaffande, det tror jag icke vara händelsen.

Jemför man befolkningen i båda här nämnda delar af landet, så måste man medgifva, att i dess inre och östra del mindre ondska finnes, och färre brott begås. Men också är här befolkningen försänkt i större okunnighet och har mycket af vildens stupida tröghet. I vestra delen deremot utvisar allt, att den allmänna bildningen står högre, och med allt sit onda röjer allmogen här mera andligt lif, mera humanitet. Jemförelsen utfaller ännu mer till den sednares fördel, om man för den väljer andra delar af Österbotten än den nämnda, som äfven i dessa landsändar har en bedröflig utmärkelse. Att den hemliga osedligheten icke är mindre i landets östra del, derom kunna läkarena gifva ett sorgligt vittnesbörd. En varmare religionsundervisning och god kom-

munalordning skulle på båda ställen verka för det goda. Men den sistnämnda förutsätter ett deltagande för det allmänna, öfverhufvud ett intresse för annat än stundens behof, hvilket den Finska almogen icke känner. Alltför få individer af de bildade klasserna lefva bland almogen, för att genom den någon allmän bildning skulle nedtränga till densamma. Bildande läsning utgör derföre dess största behof. Men den förses ännu hellre med skrifter, som bidraga att fasthålla dess sinne i råhet och vidskepelse. Om denna litteratur en annan gång.

117 *INGEN AF VÅRA VÄRDA LÄSARE KAN TRO ...*

Saima n:o 29 18.VII 1844

Ingen af våra värda läsare kan tro, hvilken möda det kostar att fylla helst en så liten spalt som denna ur våra värda kollegers fatabur. Intet finnes der att berätta; intet att skratta åt. Ty löjet skulle blifva lika enformigt, som dess föremål, d. ä. upphöra att vara löje. Sjelfvaste Borgå Tidnings »diskussion» vore i denna lekamligen fuktiga men andligen torra tid ett verkligt fynd. Kan någon Kristen själ säga, hvarföre nu det celebra bladet icke vill »diskutera»? Hvarom? frågar väl ingen. Det gamla ämnet för dess »diskussioner» är ju lika litet uttömdt, som det varit från tidens begynnelse. Sjelfva »diskussionen» är ju och har ju varit ämne nog. Obegripligt, att den nu icke begagnar det ypperliga tillfället. En annan gång har kanske Saima icke mer så god ledighet för »diskussioner». En annan gång har hon kanske icke det ädelmodiga lynne att »truga *non sens*» på B. T., d. ä. att skänka detta blad 7/8 af dess sedvanliga innehåll för intet. Ty aldrig i verlden kan det väl vara B. T–s mening, att dess spalter under årets lopp skulle innehållit någon »*sens*», om icke händelsevis såsom gåfva af en insändare. Också är det ingalunda vår mening att af B. T. fordra någon »sens». Nej en Tidning är just till, för att röra ihop underkurer, psychologiska märkvärdigheter, öfversigter af mynt (icke af dettas belopp), utslitna anekdoter och mera sådant. Så, just så representerar den allmänna opinionen, är sanningens tolk, förädlar läsarens smak, verkar för industrien (sin egen), ådagalägger med ett ord värdiga sträfvanden. Förvånande vore det, om icke dessa skulle vittna för ett höglärdt upphof, om de icke en gång skola medföra sin belöning, både i yttre och inre måtto. När så sker, och vi hoppas det sker snart, då skall B. T. med fransosens ord utropa: »Himlen vare pris, att jag fick prygel»! och Åbo Tidning skall sammanskrifva en ny intagande berättelse om »Lycka genom stryk.»

118 FINSKA FÖRHÅLLANDEN I SVERIGE.

Saima n:o 29 18.VII 1844

För hvar en, som besökt Sverige, säga vi intet nytt, då vi omnämna den djupa okunnighet om alla Finska förhållanden, som derstädes råder. Man vore böjd att tro denna vara en följd af båda ländernas förändrade förhållanden, sedan 30 år tillbaka. Men den är verkligen traditionel, så att det tydligt röjes, huru litet Finland varit kändt för Svenskarne äfven under föreningen. Så bör man icke förvånas, om man hör en Svensk lärd taga för afgjordt, att Svenskan är det enda språk,